

CONTIMPORANUL

Asortul reacțiunii

Afirmăm în ciuda celor cari ironici ne-ar apostrofa: paradoxali! că plutocrația românească, încarnată de vasta confrerie din jurul familiei Brătianu, trece tocmai acum printr'o grea și decisivă criză. Dela primele două încercări ale votului universal cari au descoperit golul de sub piramida liberală, până la recenta „victorie” electorală în care furtul urnelor n'a făcut decât să confirme slăbirea temeliei acestui monument funerar, lumini de înțelepciune și de prevedere au străfulgerat creerii celor responsabili de conservarea despotismului aci în orientul nostru.

Exproprierea care prin instărirea țăranilor amenință să devie o conștiință a maselor și votul universal o armă a ei, trebuia neapărat, indirect corectată pentru ca vârful fortăreței liberale să-și regăsească echilibrul atât de grav sdruccinat. Inutil să rememorăm gsușila cotidiană din acești ultimi ani, dusă de oligarhie sub diferite firme, în contra primelor efecte ale propriei lor opere. La umbra-stărei de asediu permanentizate, în tihna celor doi ani de guvernare averescană în cari asasinatete și excesele își împleteau lanțul cu jaful continuu în averea publică, doctrina marelui partid liberal elabora minuțios planul de „reapucare a țării, atât cât mai era timp”. Mai întâi adunarea sub un singur steag a rămășițelor bogățiilor țării, pentru a capta cu ele odată cele câteva conștiinți ce ar fi putut avea veleități de independență. Petrolul, cărbunii, fierul, apele curgătoare, cele minerale, circulația pe Dunăre, pe Mare, telegrafia fără fir, toate au trecut prin sита acestei doctrine și sub lupa d-lui Vintilă Brătianu. Ambele ustensile sunt de cea mai bună calitate și garantează că nimic din ce era de reținut n'a scăpat...

În sfârșit Constituția, precis formulată, alcătuită bucată cu bucată din carnea și sângele reacțiunii se abate pe capul nostru ca proiectilul de mare calibru.

În intenția autorilor ei morali, ea este prin violarea principiilor de libertate prin aneantizarea drepturilor câștigate prin anihilarea cu mijloace retrograde și miserabile a reformelor, chezașia ce terenul pierdut, odată reluat, va rămâne în stăpânirea despoților.

În optimismul nostru susținut de o credință care nu-și are izvorul în burtă, constituția liberală este însăși expresia crizei acute prin care trece casta asupritorilor zdruccinați de război și de cuceririle revoluției rusești.

Teroarea ce întovărășește acest pact fundamental al reacțiunii, care trebuie impus cu orice preț, e explicabilă dar, deși întunecă speranțele și deprimă sufletele. Furia antisemită sau alte mijloace tot atât de echivoce de cari se servesc pentru a-și ajunge scopul sau pentru ca să-și spue eventualul insucces, corespund caracterului sanguinar al familiei Brătianu, dar nu vor însemna altceva decât episoade ale acestui act de desperare. Putem fi satisfăcuți că în calea erei negre și a noilor Stolypini pe cari ni-i pregătește constituția partidului liberal, stau mai mult decât partide democratice sau fracțiuni politice, conștiința drepturilor câștigate de vremurile noi. Absolutismul țarist pe care vrea să-l reinvie pactul d-lui Brătianu vine prea târziu pentru ca să salveze măcar situația plutocrației românești. Istoria noastră socială nu va înregistra nici conspirații nici suprimarea tiranilor prin bombe, pentru că ne găsim mult mai departe, ca Rusia lui Nicolae al doilea, pe drumul mișcării de eliberare. În structura oligarhiei românești a troznit iremediabil ceva. Și Constituția asta — spectrul complectei robii politice și economice a României noi, — care reprezintă un moment culminant al luptei lor de conservare va rămâne în încercarea ei infructuoasă, un simplu document pentru cei ce se vor îndeletnici vreodată cu începuturile și patimile acestei civilizații sub domnia celei mai odioase dintre închipuiri.

I. G. COSTIN

Hingherli. Xilografie originală de Marcel Iancu

Aventura d-lui Iorga

Idolul de odinioară al studențimii, n'a putut suporta o manifestație de necredință. Astfel s'a săvârșit, după legile firești și fără anomalii, evoluția unui cult. Sfântul venerat odinioară, Proorocul temut o viață întreagă, e insultat și lovit cu pietre. Asta fiindcă sfinții și proorocii cari dăscălesc fără întrerupere pe alții, nu învață, la rândul-le, nimic. Târziu, și numai cu prețul unei pățanii înjosoare și nedrepte, omul ales află că mulțimea primește doar sfaturile și îndemnul pe cari le conține, virtuale și nedeslășite, în suflul ei. D. Iorga s'a plâns că numai poate vorbi unor suflete, așa cum a făcut timp de 30 de ani. A uitat însă că în-30 de ani d-sa n'a făcut decât să măgulească acele suflete și să lucreze pentru expansiunea instinctelor bestiale, închise în ele. Se zice că interesele politice și vanitatea de a fi aclamat l-au coborât pe oratorul pătimăș de altădată, la rolul de mamot liric al atător pomiri neliberate. Să nu uităm că antisemitismul a luat naștere printr'nsul. D. Iorga cel dintâi, a coșat fetusul hidos la înălțimea dela care putea fi văzut de toată lumea.

Să nu uităm, totdeodată, că simpatia dintre un om și o cauză are rădăcini, indestructibile poate, în temperamentul și mentalitatea lui. Să nu uităm că nimic nu se respinge mai categoric decât electricitățile de acelaș fel, să nu uităm asta, când asistăm la renegarea reciprocă și vehementă a bunilor prieteni, Iorga și Cuza.

Aplaudăm deci fapta d-lui Iorga, dar cu rezerve. În momentul în care-și menține cu tărie demisia și protestarea în potriva uneltirilor guvernamentale, să ne repetăm că partidul d-sale așteaptă într'o atitudine respectuoasă, o scrisoare de recomandare către rege, dela d. Brătianu, pentru a-i succede la cârmă.

Incolo: pentru facultatea de litere, pentru Universitatea în genere, plină de politicieni atât de nepregătiți în cât li-e rușine să-și ție cursul, retragerea unui savant autentic și a unui bărbat de mari talente, ca d. Iorga, e o pierdere grea.

Pentru studențime, demisia și vorbele d-lui Iorga sunt o confirmare a constatării noastre, că actuala generație, covârșită de greutatea timpului, a derogat dela legea firească a progresului. E jalnic tineretul de azi, față de cel de acum aproape zece ani, e scăzut și meschin în preocupările lui, e limitat în lecturile sale, e înjositor de impulsiv, de brutal și de orb tocmai în clipa când trei culturi strălucite vin să-l îmbie și să-l încolțească.

I. V.

Studentul de Ivan Goll

— Venca din întunecoasele, micile pensiuni. Acolo înălțase de atunci masa de amiazi în tribună nebună.

— Din Bacunin răsări. Din nopți frământate. Din examenele ce n'au putut fi lăsate. Din îndoeli și batjocură. Din cel mai adânc strigăt după Dumnezeu.

— Ochii: două spărturi negre în masca sură a zilei comune. Pe buze inima îi plutea ca un flutur.

— Dar în ziua aceea era peste tot, prietenul, fratele, omul. Din toate pensiunile ieșea un astfel de student. În toate întrunirile vorbea un astfel de fanatic.

— Își asvârli barba aprinsă în jurul bărbiei. Sdrobea cu pumnul slab șerpul vremii la pământ.

— Și în juru-i palizii muncitori din sindicate. În juru-i tăcutele evreice. În juru-i tinerii ce pentru secolul viitor creșteau.

— Sus stâlpii lui de aur la poarta umhwy
— Sus se înălțară stâlpii lui de aur la poarta cetăților. Iubie se tăvăli în ogoarele de mac ale apropiatei răscoale. Ingeri omenesți coborau din mansarde plutind.

— Mame ameițe îl urmau cu fii lor. Pe monumente stetea înghesuind timpul. Era în popor și striga după dreptate.

— Peste tot în lume era un astfel de student. Peste tot se deschideau stăvilarele cerului.
1918.

Trad. de ION PILAT și O. W. CIZEC

Anton Pan

De Anton Pan, critica oficială nici nu face mențiune. Autorul *Poveștii vorbeii* suferă și azi de condițiunea lui socială, de cântăreț de biserică. E drept că nici corporația cântăreților bisericesti nu-l revendică și probabil, că nici nu-l cunoaște. Căutând un loc de frunte în cimitirul literar, pentru oasele de mucava ale d-lui Rebreanu, Universitatea ar părea dispusă să izoleze pe Anton-Pan cam între Cilibi Moise, alt original, și Nicu Metz, șeful adevărat al școlii umoristice moderne, care începe cu *Furnică* și se continuă cu *Pardon...*

Se poate spune mai mult; anume, că pe Anton Pan nu l-a citit și nu-l citește nici un autor român în viață, într-un cât poezii și prozatorii curenți nu pot imita dela el, nimic.

Să vă citez un fapt caracteristic. Societatea Scriitorilor Români pregătise d-lui ministru, în 1914, un banchet. Era în vremea când unii mai îndrăzneau să-și facă iluzii despre activitatea unei organizări a scriitorilor români, speță de oameni care din punct de vedere social și colegial nu încă mult de învățat dela dulgheri și chelneri. Peșam și eu parte din așa numitul comitet al Societății Scriitorilor Români și am primit cu plăcere însărcinarea de a compune, cu un desinator, înfățișarea artistică a foaiei de hârtie pe care avea să se tipărească lista de bucate a banchetului.

Am lucrat atunci cu regretatul pictor Sanielevici, dominat peste talentul lui pictural fără expresie, de o foarte remarcabilă inteligență. Pentru că desenul avea să decoreze un ospăț de scriitori, ghirlandele listei de bucate trebuiau amestecate cu citate potrivite, din literatura românească.

— Ce punem în locurile astea goale? întrebă Sanielevici.

— Să alegem din Anton-Pan.

— Anton Pan?... Nu am auzit vorbindu-se de cât foarte evasiv despre el, răspunde Sanielevici. Crezi că face?

Deschidem *Povestea Vorbei*. Citim amândoi, și citim toată cărțuia, însemnând cu roșu cuvintele care se legau de mâncare, de cumpărare, de tâmpenie și de beție.

Din când în când hohotul de răă al pictorului scotea în evidență valoarea lucrului citit. Sanielevici venea din Paris și din Gros-Rouvre, unde trebuia să se întoarcă. Spiritul și *pointa* care caracterizează viața intelectuală franceză, erau moneta cu care se obicinuise. Lecturile lui Sanielevici erau mari: et se desfăta cu autorii dificili ai cititorilor puțini. Anton Pan ar fi putut să-l lase indiferent...

— Tu sais, mais c'est délicieux — conchise Sanielevici, după *Povestea vorbeii*.

Am intercalat, prin urmare, citatele din Anton Pan, în intervalele înghirlandate de către pictor, și m'am dus eu lista de bucate la... Comitetul Societății Scriitorilor Români, ca să o dăm zincografului și la tipar.

Pe atunci prezidentul Societății era un om deștept și învățat, George Diamandi, în personalitatea căruia literile românești au pierdut o minte de elită. Citese „Menu“-ul în auzul comitetului întreg. Eram întruniți în biroul Direcției Teatrului Național, al căruia titular era de-așijderi Diamandy. Tăcere semnificativă, muțenie admirație.

Trece o pauză de mister și de morfoleală a intelectului. Pe subt sprâncenele, ridicate cu înțeles, ochii comitetului mă interogau. În sfârșit, unul mă întreabă insinuând:

— De cine sunt?... (adică: de cine dintre noi?)

— Cum, nu-l recunoașteți? am întrebat. De Anton-Pan. A trebuit să scot *Povestea Vorbei* din buzunar și să dovedesc că în literatura românească există un clasic, de-o vervă scânteietoare, pe care „fii Romei“ îl ignorau cu desăvârșire.

Probabil că de atunci încoace, scriitorii români au citit pe Anton, de vreme ce în programul „Insulei“¹⁾ se vede și numele lui. Dacă niște „critici“, de calitate reporterilor noștri literari, încă n'au scris 15 articole cu urmare asupra lui Anton Pan, este că ei așteaptă să puie cineva la modă *Povestea vorbeii*, fie Societatea de Profilaxie a tuberculozei, fie vre-o întrunire a cucoanelor domnilor miniștri.

Anton Pan și-a petrecut viața într-o lume, pe care nici scriitorii nici cititorii din București ai lui Baudelaire nu o cunosc, între Piața Mare și Obor, cu popii lui, cu basmau lui, cu tabachera lui de tabac, la un nivel cu căruțașii, cu cărciumarii, cu giambașii, în lumea ciorbei de burtă, a mititeilor și a vinului turburel. De-acolo și-a scos Anton Pan toată *Povestea Vorbei*, pe care a scris-o, zi cu zi, seară cu seară, acasă la el.

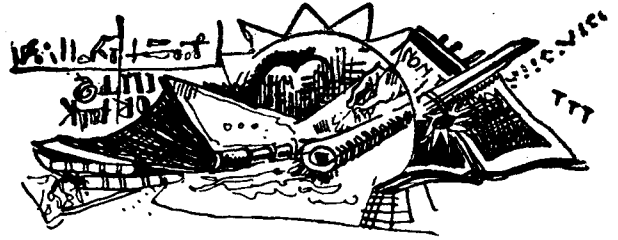
El suculența celui mai bun Rabelais în scrisul cântărețului de biserică. Într-o facilitate glumeață curge toată povestea lui. Dacă și-ar fi făcut din literatură o providență și nu un joc, Anton Pan ar fi lăsat în urmă, artistic vorbind, pe Ion Creangă, în care se găsește vad sufletesc mai sărac și ar fi trecut de noi — acum când în câteva privințe, ne mai depășește — cu o sută de ani.

Așa cum a rămas și cum a vroit să fie, Anton Pan este singura sursă la care cititorul curios găsește acea înțelepciune tare populară, absentă din tot ce se scrie astăzi, comună neamurilor inteligente, și care nu are popular decât calificativul. Anton Pan se găsește în cea mai curată linie tradițională, preocupată și de formă, a literaturii românești. Cine nu-l cunoaște să facă bine să nu piardă timp și să-l citească.

TUDOR ARGHEZI

23 Ianuarie 1923. București.

¹⁾ Notița scrisă anume, pentru a pregăti o lectură din Anton Pan, la sezațoarea „Antologia Română“, organizată săptămâna trecută, la Fundația Universitară, de grupul „Insula“.

Contribuții critice

ALEXANDRU A. PHILIPPIDE: *Aur sterp*, poeme. (1922). — De la apariția versurilor atât de pline de rezonanță ale volumului, s'au pronunțat amici și inamici, prin diverse publicații, sau numai la ureche, în termeni extremi. Autorul e și genial, după unii — perfect mediocru după alții. Iar în această dezorientare, revista „Viața Românească“ unde au apărut întâi versurile, n'a avut deocamdată posibilitatea nici unei opinii.

Credem că marele vinovat în acest imbroglie e numai poetul care găzduiește în sine trei poezii deodată.

Poetul liric e cel care a produs mai multă nedumire. Pricina trebuie căutată în ignoranța criticilor: n'au citit în deajuns, sau n'au citit de loc pe Mallarmé. Ar fi aflat acolo origina muzicală a lirismului d-lui Philippide — stări de suflet redade prin imagini și senzații intenționat confuze, de care maestrul francez abundă. Și ar fi putut deci gusta mai lesne „arcușul tăcerii, — pe care degetele serii — atât de 'ncet, atât de 'ncet înclină“. — Tot astfel, precum: „fiori albaștri curg de-alungul strunei — în muzica surăsurilor lunii...“ sau „albe sărutări“ (*blanche agonie, blancs sanglots*, Mallarmé p. 16 și p. 125, *Poésies*, ed. de la Nouvelle Revue Française, 35 et 37 Rue Madame, Paris) și așa mai departe. Ceia ce putem regreta e că, având aceste prețioase ustensile lirice Philippide nu și-a bătut sufletul într-o formă oarecare, proprie. În afară de câteva dezamăgiri ușoare, și de dublări de suflet ni se dau doar abea în câteva experiențe literare, încercarea de a se pune pe un nou portativ, luna, stelele și florile. Simfonia o așteptăm încă.

Mult mai gustat a fost poetul funambulesc (satiric, burlesc, humoresc) din d. Philippide. Nu jignea ignoranța nimănu. Și s'a citit astfel cu multă plăcere întreg ciclul „Popasuri pe marginea vremii“ și o bună parte din ciclul „În preajma vecinicii“. Poate că această tonalitate care ține de inteligență mai mult decât de sensibilitate, să ascundă o atitudine în fața vieții. N'am descoperit-o. O așteptăm și pe aceasta.

Entuziasmul deplin l'a provocat însă poetul dramatic din d. Philippide, și aci suntem de aceeași opinie. D. Philippide merge pe drumul — „drumul“ e titlul unei frumoase poeme dramatice în proză, care n'a apărut în acest volum și e o imagine preferată de poet — merge pe drumul Melpomeniei. O va întâlni la o răscruce, suntem siguri, dându-i goală. Așteptăm însăfârșit și această revoluție.

Cele trei figuri ale poetului ni se pare a le fi găsit reunite în bucata intitulată „Decor“. Dacă dispune de sputiu, rog pe d. paginator s'o reproducă.

F. ADERCA

Grupul „Insula“: d. B. Fundolanu

Desen de S. Maur

Decor

Arcușul unei vechi viori
Când Ritmul leneș se desprinde,
În umbra serii lungi fiori
Subțiri, prin colțuri reci, aprinde...

Culcat pe leneșul covor
În care pasul lui se perde,
Cu evantaiul lui ușor
Iși face vânt Bufonul verde...

Dar, iată, în văzduhul gol,
Un ostenit Ecou tresare
Și 'ncepe-acum un dans domol
Pe razele crepusculare.

Fereastra verde s'a deschis
Surzătoare în penumbră:
Printr'însa năvălește-un Vis,
Albastru 'n barca lui de umbră...

Salut, sburdalnic Menestrell!
Cobori pe trepte de săruturi
Spre un aerian castel
Clădit din sboruri moi de fluturi...

Bătrân și orb, îți iese 'n drum
Un biet Surăs de altădată
Într'un decolorat costum...
— Dar noaptea a venit și, iată,

Fiorii oboșiți se frâng,
Iar pe mormântul lor feeric
Oglizile albastre plâng
Cu lacrimi mari de întuneric...

ALEXANDRU AL. PHILIPPIDE.

